

Armando Kok
van Boerderij
Schoonderbeek:

‘De stal wil ik aan de **aard**

Vijf jaar geleden kreeg Armando Kok (nu 25) opeens de verantwoordelijkheid voor Boerderij Schoonderbeek op de schouders. In de stal – zijn favoriete plek – vertelt hij over zijn koeien: ‘Weet je, als boer moet je in contact met je koeien zijn. Natuurlijk praat je met ze.’ *Tekst: Andries Palmboom / Foto:*

Annelijn Steenbruggen

Het is een beetje een somber sneeuwlandschap als ik bij Barneveld de binnenwegen oprijd, op weg naar Armando Kok, de boer van melkveehouderij Schoonderbeek. De donkere lucht belooft buien met natte sneeuw. Het is hier rationeel agrarisch gebied met grote kip-penschuren, efficiënte melkveebedrijven. Langs de weg staan bij een mechanisatiebedrijf de nieuwste modellen trekker pontificaal opgesteld. Maar als ik over een bruggetje rijd, zie ik aan weerskanten een hevig meanderende beek: her-ingerichte natuur.

nog meer aanpassen van de koeien'

"En?", vraagt Armando als ik aankom.

"En?", is mijn tegenvraag.

Armando bedoelt dat hij wil weten hoe ik dit bedrijfsbezoek wil insteken. En ik bedoel, dat hij vooral mag laten zien waar hij het liefste is. "De stal natuurlijk!", antwoordt Armando. "Het voeren is net achter de rug. Je zult merken dat de koeien nog onrustig zijn." We lopen erheen. De koeien verdringen elkaar bij het voerhek om het lekkerste hapje te kunnen bemachtigen: het maiskuilvoer, dat onder het graskuilvoer verborgen ligt. Armando: "Ik ga binnenkort de mais door het kuilgras laten mengen. Dat zal de onrust wegnemen."

Ondertussen merk ik de kalfjes op. Sommige lopen los buiten de stal. Andere liggen rustig in een hoekje, van waaruit ze zich vrij tussen de koeien kunnen begeven. De wat grotere kalveren staan *in* de stal, maar *achter* een hek. Armando vertelt dat deze stal – een afgevlakte hellingstal – in drie etappes is gebouwd. Zijn grootvader startte hier in 1965 met 23 hectare, toen hij moest verhuizen vanwege de aanleg van snelwegknooppunt Hoevelaken. In 1979 vond er een uitbreiding plaats. Niet lang daarna nam Armando's vader, Gerard, het bedrijf

over. Vader Gerard kon steeds minder uit de voeten met de gangbare landbouw, die hij veel te ver vond afstaan van de natuur. Hij schakelde in 1991 over op biologisch. De derde uitbreiding vond plaats in 1996. Daarbij werd van de poststal de huidige hellingstal gemaakt. Die keuze werd gemaakt vanwege de wens om natuurlijker te werken en koeien met hoorns te kunnen houden. De 45 tot 50 koeien hebben dan extra ruimte nodig omdat ze elkaar anders kunnen verwonden. In 2007 werden ze een erkend Demeter-bedrijf.

Daarna werd er toegewerkt naar een vierde uitbreiding. Vader Gerard zocht contact met zijn kudde met de vraag hoe ver de uitbreiding van de kudde moest gaan, staat in 2008 in Dynamisch Perspectief beschreven (DP2008-2). Hij stelde de koeien vragen, waarop hij via een koeiencoach antwoorden kreeg. Ook zette hij familieopstellingen in. Die vierde uitbreiding is er nooit van gekomen, want in 2012 overleed Gerard

plotseling, 57 jaar jong. Het ging als een schok door de bio&BD-wereld. Gerard Kok was een gedreven en inspirerende BD-boer.

Armando: "Ik was na het VWO naar de Hogere Landbouwschool gegaan en zat in het tweede jaar. Daarnaast werkte ik op ons eigen bedrijf, om mijn vader de ruimte te geven zijn plannen te ontwikkelen. Na zijn dood was het voor mij meteen duidelijk dat ik het bedrijf ging voortzetten. Vanaf mijn vroegste jeugd wist ik al dat ik boer wilde worden, alleen zó snel had ik niet willen voorzien."

Dan kreeg je veel voor je kiezen?

"In dat jaar startte de ruilverkaveling in verband met de herinrichting van de Modderbeek. Ik zat als 20-jarige bij de onderhandelingen. Gelukkig heb ik dankzij goede hulp de kaas niet van mijn brood laten eten. Tsja, het ging zoals gebruikelijk bij ruilverkavelingen: je bent niet enthousiast, maar ook niet ontevreden. En ja, ik vond het een slijtage-slag en ben blij dat die ruilverkaveling nu eindelijk achter de rug is, na drieënhalve jaar. Nee, het viel niet mee – ook niet om én volop boer te zijn én mijn studie te doen."

Moeder Rosa Kok, die zelf geen boerenachtergrond heeft, deed wat zij kon en is een deel van de administratie gaan doen. Ook organiseert zij klusdagen. Daarin verrichten vrijwilligers werkjes die anders blijven liggen, zoals het erf opruimen en de staldeuren verven. “Die opgeruimde omgeving is een echte ondersteuning voor mijn boerenwerk.”

Onlangs heeft Armando na zes jaar zijn studie afgesloten, waar normaalgesproken drie jaar voor staat. “Ik heb gelukkig stages kunnen doen op allerlei bedrijven, ook gangbare. Ik heb mijn ogen open gehouden en kritisch gekeken naar zowel de gangbare landbouw als naar wat ik met de papelepel kreeg ingegoten. Het heeft mijn overtuiging bevestigd, dat ik wil voortboeren in de lijn van mijn vader. Ik zou niet anders willen, ik zou niet anders kunnen.”

“*Hey daar!*” Ineens roept Armando een groepje koeien tot de orde, die in een schermutseling zijn geraakt. Onder zijn gezag houdt het koeiengedoe snel op. We staan nog steeds in de stal. De kou begint zich op te dringen. Armando, de mouwen opgestroopt, vertelt vol enthousiasme door.

Wil je nu de plannen van jouw vader weer oppakken?

“Ja, ik sta op een kantelpunt. Nu mijn school is afgerond, is er weer ruimte voor ontwikkeling. Vergroting van de kudde is zeker aan de orde. De stal wil ik vergroten en nog meer aanpassen aan de aard van de koeien. Misschien kunnen de kalveren dan nog langer bij de koe blijven. Ik kan ook weer meer aandacht geven aan het fokbeleid. Een mooie, robuuste dubbeldoel-koe is mijn ideaal, maar ik ga ook fokken op iets meer melkgift. Want anders komen de inkomsten onder druk te staan, laat staan de toekomstplannen.”

Een grotere kudde? En de beperkingen dan, die de mestwetgeving oplegt?

“Daar ga ik mij niet druk om maken. Onze uitbreiding verwacht ik pas in 2020. Tegen die tijd zal er meer duidelijk zijn over de fosfaatwetgeving. Dan zie ik wel weer hoe het gaat.”

Jij bent één van de zes Demeter-melkveehouders, die de kalfjes bij de koe houdt ...

“Voor mij is dat vanzelfsprekend. Wat overigens niet betekent, dat ik achter de motie sta, die de Tweede Kamer afgelopen zomer aannam: dat kalfjes bij hun moeder *moeten* blijven. Die motie gaat voorbij aan de nuances uit de praktijk van de veehouderij. Hier was volgens mij meer sprake van sentiment dan van oordeelskundigheid.”

De pas geboren kalfjes kunnen de eerste twee maanden vrij naar hun moeder om te drinken. Dat wordt in de derde maand afgebouwd. “Als ze iets groter zijn, zet ik ze achter dat hek daar”. Armando wijst op het hek met horizontale spijlen, dat de kalveren scheidt van de kudde. Die horizontale spijlen zijn verstelbaar. “Eerst plaats ik de spijlen op grote afstand. Moederlief kan dan langskomen en haar kalf kan door de spijlen heen bij haar uier om te drinken. Later maak ik de afstand kleiner. Drinken kan dan niet meer, maar ze houden nog zicht- en likcontact. Dat komt de kwaliteit van de kudde ten goede. Dat vertaalt zich ook in de melk. Veel gezondheidsklachten heb ik niet. Mijn koeien zijn lang productief; de gemiddelde leeftijd is 5 tot 6 jaar”.

En je spreekt de koeien toe als er een definitieve scheiding op handen is?

“Weet je, als boer moet je in contact met je koeien zijn. Natuurlijk praat je met ze. Je spoort ze aan om ze te laten doen wat je wil. Maar ik heb ervaren dat ik ze ook kan *uitleggen* wat ik wil en waarom. Ik moest eens een koe een infuus geven. Dat kan alleen als ze op haar zij gaat liggen, een houding van overgave die niet in haar natuur ligt. Vanzelfsprekend dat ze zich verzette, maar deze koe was *echt* onhandelbaar. Toen heb ik haar rustig uitgelegd dat ik het infuus moest geven in zowel mijn als haar eigen belang en dat ze erg zou helpen als ze ging liggen. En warempel, ze deed het zonder morren!”

‘Bij stages heb ik mijn ogen open gehouden en kritisch gekeken naar zowel de gangbare landbouw als naar wat ik met de papelepel kreeg ingegoten’

‘De preparaten
zie ik als
een wekroep
om nauwkeurig en
fijnzinnig
naar bijvoorbeeld
bemesting
te kijken’

Is dat de manier waarop jij de baas bent?

“Nou ja, in de kudde is er ook de gewone rangorde. De soms agressieve strijd om de leiding moet ik gewoon laten gebeuren. Daar heb ik ook vertrouwen in. Mijn rol is om de juiste omstandigheden te scheppen. Laatst was het nodig om de leidster-koe naar de slacht te brengen. Het was in de stalperiode, dus nadien zou de leidsterstrijd uitbarsten in de krappe ruimte van de stal, met gegarandeerd veel agressie en schade. Toen heb ik maar gewacht tot het weidesei-

zoon, zodat de koeien meer ruimte hadden en de overige koeien minder last hadden van de leidsterstrijd.”

Ondertussen striemen woeste vlagen natte sneeuw over het erf. De rondleiding over de landerijen zal even op zich laten wachten. Hoewel de kou van de stal mij parten begint te spelen, is Armando hier duidelijk op zijn gemak – zijn lievelingsplek ...

Hoe is jouw verhouding met biodynamisch?

“Ik heb nog geen gelegenheid gehad om mij daarin te verdiepen. Voor mijn vader lagen de BD-maatregelen het dichtst bij wat hij landbouw vond. Dat vind ikzelf ook. De preparaten gebruik ik en ik zie ze als een wekroep om nauwkeurig en fijnzinnig naar bijvoorbeeld bemesting te kijken. Daar denk ik bij, dat dat tegenwoordig al veel nauwkeuriger gebeurt dan toen Rudolf Steiner in 1924 de landbouwvoordrachten gaf. Maar nogmaals: ik kan hier niet goed over oordelen. Vanaf nu ben ik beter in staat om BD-bijeenkomsten bij te wonen, zoals Collegiale Toetsing, waar ik meer met BD zal kennismaken.”

De ergste nattigheid is weggetrokken. Na twee (!) uur in de stal steken we onze neus in de buitenlucht. Een beetje kou kan ik er nog wel bij hebben. Maar Armando stroopt nu pas zijn mouwen af. In

de verte rent een haas over de akkers. Het meeste land ligt gunstig nabij de boerderij. Op elk perceel wordt bedrijfseigen voer verbouwd: afgelopen jaar 5 hectare mais, 1,4 hectare triticale en 32 hectare grasklaver.

“Ik koop nauwelijks voer bij, alleen een beetje gerst en erwten dit jaar. Krachtvoerbrokjes beperk ik tot het hoogst noodzakelijke, als bijvoerbij het melken. Ik wil de koeien zo lang mogelijk buiten hebben; veelal is dat van april tot in november. Dat is het beste voor de koeien en voor de kwaliteit van de melk.”

“Kijk”, zegt Armando, “daar liggen sinds het voorjaar zakken minerale kaliumsulfaat. Die is wel toegestaan in de BD-voorschriften, maar ik heb het nog niet over mijn hart kunnen verkrijgen om ze uit te strooien. Maar het land heeft het wel nodig. Weet je, met onze beperkte stalmestgift komt er keurig volgens de Demeter-norm maximaal 112 kg stalmest op een hectare. Maar het is hier zandgrond; die heeft ook andere aanvullingen nodig dan stikstof. Het liefst geef ik wat extra stalmest; de grond kan het goed hebben. Daar ligt echt een knelpunt. Ik broed op een sympathieker oplossing, maar voorlopig moet ik het maar oplossen met deze minerale mest. Binnenkort kun je mij met de meststrooier zien rijden. Met tegenzin.” ☺

Bedrijfsgegevens:

Schoonderbeek

Armando Kok

Schoonderbekerweg 13

3794 NA De Glind (Achterveld)

www.ekoe.nl

Melkveehouderij van 38 ha met 50 koeien

Grondsoort: zand

Gewassen: gras-klaver, triticale en mais

Afzet: EKO HOLLAND, Zuiver Zuivel

Overige activiteiten: klusdagen, verhuur van vergaderruimte, bedrijfsexcursies. Moeder Rosa verzorgt familieopstellingen en creatieve workshops